

Jarosław STULCZEWSKI*

DZIAŁALNOŚĆ ANTYKOMUNISTYCZNEGO ODDZIAŁU PARTYZANCKIEGO „NIEPODLEGŁOŚĆ” NA ZIEMI SZADKOWSKIEJ

Streszczenie. Od października 1945 r. do lutego 1946 r. ziemia szadkowska była objęta działalnością antykomunistycznego zgrupowania partyzanckiego „Niepodległość” pod dowództwem kpt. Eugeniusza Kokolskiego „Groźnego”. Zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość” było zdyscyplinowanym wojskiem, które rozbijało posterunki MO i UB, a fundusz na działalność zdobywało wyłącznie w wyniku różnych akcji na instytucje państwowe (kasy zarządów gminnych, spółdzielni i urzędów pocztowych). Pozyskane fundusze i żywność przekazywano na żołąd dla żołnierzy, dozbrajanie oddziału i wynagradzanie informatorów. Na terenie ziemi szadkowskiej zorganizowano kilka drobnych akcji zbrojno-rekwizycyjnych m.in. w Szadku, Zadzimiu, Wierzchach, Lichawie i Małyniu. Osobami nieodłącznie związanymi z oddziałem „Groźnego”, zamieszkującymi w różnych okresach teren ziemi szadkowskiej byli: Zenon Słowiński ps. „Czapla” (za działalność partyzancką skazany na 15 lat więzienia), Stanisław Brzozowski ps. „Kopacz” i Władysław Kupś (skazani na 2 lata pozbawienia wolności). Dopiero po upadku systemu komunistycznego w kraju, sąd wskazał, że działalność „Czapli” i „Kopacza” była działaniem na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, unieważniając wyroki „ludowego” wymiaru sprawiedliwości.

Słowa kluczowe: oddział „Groźnego”, zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość”, konspiracja antykomunistyczna, działalność niepodległościowa, ziemia szadkowska.

Od października 1945 r. do lutego 1946 r. teren ziemi szadkowskiej (gmina i miasto Szadek, gminy Krokocice, Zadzim i Wierzchy) był objęty działalnością antykomunistycznego zgrupowania partyzanckiego „Niepodległość”

* Jarosław Stulczewski, działacz społeczno-kulturalny oraz ruchu rekonstrukcyjno-historycznego, prezes Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Zduńskiej Woli, 98-220 Zduńska Wola, ul. Mickiewicza 4.

pod dowództwem kpt. Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny”¹. Działalność organizacji koncentrowała się przede wszystkim na rozbrajaniu posterunków Milicji Obywatelskiej (dalej: MO), likwidacji szczególnie niebezpiecznych konfidentów Urzędu Bezpieczeństwa (dalej: UB) i członków Polskiej Partii Robotniczej (dalej: PPR), wykonywaniu kary chłosty wobec gorliwych działaczy komunistycznych, przeprowadzaniu akcji ekspropriacyjnych na rzecz organizacji oraz wygłaszaniu przemówień antykomunistycznych do zgromadzonej ludności. Organizacja działała na znacznej części obszaru województwa łódzkiego i poznańskiego. Najsilniejsze oddziały operowały w powiecie tureckim, gdzie działalność zgrupowania sparaliżowała całkowicie pracę działaczy PPR.

Pierwsze jednostki Armii Czerwonej wkroczyły do Szadku w godzinach rannych 20 stycznia 1945 r.² Mimo pozornej wolności, po ponad pięcioletniej okupacji niemieckiej, w ciągu niespełna trzech miesięcy nowa „ludowa” władza rozpoczęła dokonywanie zmian personalnych zarówno wśród władz administracji lokalnej, jak i służb porządkowych. Rok 1945 nie wszystkim przyniósł upragnioną wolność. 16 kwietnia 1945 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy sieradzkiego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego Ludwik Osiński³ ps. „Orlicz”, były dowódca Spieszonego Szwadronu AK⁴ i komendant posterunku MO na terenie Szadku, który wraz ze swoimi współpracownikami z okresu konspiracji antyhitlerowskiej przejął na siebie zadanie zabezpieczenia mienia ponemieckiego przed kradzieżą i zapewnienia bezpieczeństwa ludności polskiej. Ignacy Miśkiewicz ps. „Mrówka”, pierwszy powojenny burmistrz Szadku, wybrany z ramienia Polskiego Stronnictwa Ludowego (dalej: PSL), wkrótce został zastą-

¹ Artykuł ogranicza się do omówienia działalności antykomunistycznego zgrupowania partyzanckiego „Niepodległość” na terenie ziemi szadkowskiej i udziału w nim mieszkańców tego regionu. Ze względu na regionalny charakter, celowo pominięto całościowe, szczegółowe omówienie działalności oddziału. Dotychczas na temat oddziału partyzanckiego „Niepodległość” E. Kokolskiego „Groźnego” pisali: Agnieszka Łuczak, *Gdzie pochowano żołnierzy „Groźnego”?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 7, Warszawa 2003, s. 36–40; Ksawery Jasiak, *Oddział partyzancki kpt. „Groźnego” i jego żołnierze*, „Niepodległość i Pamięć”, Warszawa 2006, s. 117–144; Jerzy Bednarek, „Groźny” i jego żołnierze w świetle materiałów aparatu represji. Przykład dokumentacji przez organy bezpieczeństwa państwa dziejów powojennej konspiracji antykomunistycznej, [w:] *W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, Łódź–Toruń 2006, s. 263–189; tenże, *Antykomunistyczny oddział partyzancki Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny” (sierpień 1945 r. – marzec 1946 r.)*, [w:] *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945–1956*, Poznań 2007, s. 63–200. Grażyna Piasecka w 2000 r. opublikowała na łamach lokalnej gazety „Echo Turku” cykl jedenastu artykułów zatytułowanych *Oddział Partyzancki „Groźny”*.

² J. Stulczewski, *Rok 1945 – radość i tragedia na terenie gminy Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2015, t. 15, s. 190.

³ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi (dalej: AIPNOŁ), sygn. IPN Ld 0313/35; IPN Ld 0313/31. Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, *Zakład Karny w Sieradzu 1945–1981*, sygn. 701/24.

⁴ A. Tomaszewicz, *ZWZ AK na ziemi szadkowskiej 1939–1945*, Szadek 1992, s. 37.

piony działaczem PPR – Józefem Plusą, a w wyniku szykanowania ze stanowiska wójta gminy Szadek ustąpił znany przedwojenny działacz ludowy Franciszek Koziół ps. „Szar”. Aresztowania również nie ominęły członków byłej konspiracji antyniemieckiej z gminy Krokocice, Zadzim i Wierzchy⁵. We wrześniu 1945 r. działalność AK na terenie Obwodu Sieradzkiego zamknęła Komisja Likwidacyjna ds. b. AK w Sieradzu. Jednak większość członków AK nie stawiała się przed Komisją, nie wierząc w dobre intencje władzy komunistycznej. Niektóre osoby zdecydowały się na powrót do działalności konspiracyjnej, tym razem antykomunistycznej, w przekonaniu o potrzebie dalszej walki o niepodległość i suwerenność Polski (te same ideały, które przyświecały członkom AK). Szereg osób, nie ufając propagandzie stalinowskiej i nie wierząc w możliwość współpracy z komunistami, wstąpiło w szeregi oddziału partyzanckiego „Niepodległość”.

Niestety źródła dotyczące tego okresu są bardzo fragmentaryczne, a jedyna oficjalna dokumentacja urzędowa została wytworzona przez aparat bezpieczeństwa, w tym „dowody” sądowe, które w większości zostały spreparowane przez funkcjonariuszy UB na potrzeby prowadzonych śledztw.

Geneza oddziału „Niepodległość” – prowadzącego działalność w okresie od sierpnia 1945 r. do marca 1946 r. – sięga miesiąca kwietnia 1945 r. W wyniku narastających represji wobec byłych członków AK w maju 1945 r. w Łodzi odbyło się spotkanie konspiracyjne, w którym uczestniczyli: bracia Jan i Stanisław Buda, Eugeniusz Kokolski, Henryk Wysocki i Leszek Cieślak⁶. W trakcie zebrania podjęto decyzję o zawiązaniu struktury konspiracyjnej o nazwie „Niepodległość”. Podczas kolejnego spotkania w sierpniu, zdecydowano o powołaniu zbrojnego oddziału partyzanckiego, którego celem miało być prowadzenie czynnej walki z komunistami. Opracowano statut, uzgodniono hasła i kryptonimy, a program, cele i zadania organizacji spisano w specjalnej księdze tzw. archiwum⁷. Dowódcą oddziału został Eugeniusz Kokolski ps. „Groźny”, a jego zastępcą Stanisław Buda ps. „Orzeł”. Nie mając odpowiedniej ilości broni i ludzi, „Groźny” podjął działania mające na celu zdobycie uzbrojenia dla sztabu⁸ oraz pozyskanie kolejnych członków i współpracowników. Zdecydowano także o przeniesieniu działalności organizacji na teren województwa łódzkiego z uwagi na fakt, iż w Łodzi były skoncentrowane siły aparatu bezpieczeństwa i otwarta walka była zbyt ryzykowna.

⁵ A. Głowacki, K. Lesiakowski, M. Nartnowicz-Kot, L. Olejnik, *Gmina Zadzim 1919–2009*, Łódź 2010, s. 159.

⁶ J. Bednarek, *Antykomunistyczny oddział partyzancki Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny” (sierpień 1945 r. – marzec 1946 r.)*, [w:] *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945–1956*, Poznań 2007, s. 63.

⁷ K. Jasiak, *Oddział partyzancki kpt. „Groźnego” i jego żołnierze, „Niepodległość i Pamięć”*, Warszawa 2006, s. 119.

⁸ Broń pozyskano 23 sierpnia 1945 r., rozbijając magazyny depozytowe wojska przy Wojskowym Sądzie Garnizonowym w Łodzi.

Oddział rozpoczął działalność zbrojną w końcu sierpnia 1945 r., rozbijając i niszcząc posterunki MO i mienie należące do „ludowego państwa” na terenie powiatu łęczyckiego. 28 sierpnia 1945 r. przeprowadzono akcję rekwizycyjną, przejmując mienie kasy gminnej w Rogoźnie, a następnie rozbito cztery posterunki MO. Już 4 września szybko rozrastający się oddział został podzielony na trzy drużyny. Tylko w pierwszym tygodniu działalności wstąpiło do niego ośmiu dezertersów „ludowego” Wojska Polskiego i jeden funkcjonariusz MO. W szeregach oddziału „Groźnego” znaleźli się również dezertery z UB. Z czasem brutalne egzekucje działaczy aparatu komunistycznego doprowadziły do nieporozumień między kpt. „Groźnym” a jego podkomendnymi. Stan oddziału wahał się w granicach od trzydziestu do sześćdziesięciu żołnierzy⁹. Początkowo oddział operował na terenie powiatu łęczyckiego, a następnie łódzkiego. 13 października 1945 r. w Katarzynowie (pow. łęczycki) do oddziału „Groźnego” przyłączyli się żołnierze Grupy Egzekucyjnej AK „Błyskawica” pod dowództwem Józefa Kubiaka „Pawła”. To z nimi „Groźny” przeprowadził najważniejszą, i mającą dość przypadkowy przebieg, akcję w województwie łódzkim, atakując 21 października majątek wojskowy w Nakielnicy (pow. łódzki). Po wtargnięciu oddziału do majątku, partyzanci natknęli się na kolację wysokich rangą oficerów, m.in. szefa służby sanitarniej Dowództwa Okręgu Wojskowego nr 6 płk. Jana Wołosiewicza, wojskowego prokuratora okręgowego ppłk. Antoniego Karbowskiego, zastępcy naczelnika IV Okręgowego Szpitala w Łodzi mjr. Iwana Bułdakowa i zarządzającego majątkiem por. Franciszka Meduckiego. Po krótkiej wymianie ognia na miejscu zginął płk Wołosiewicz wraz z żoną, ciężko raniono por. Meduckiego, a dwaj pozostali oficerowie uciekli z pałacu tylnym wyjściem. Duża aktywność i rosnące rozmiary oddziału zaskoczyły siły łódzkiego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi. Silne zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość” stało się „solą w oku” władzy komunistycznej w województwie łódzkim. Członków oddziału poszukiwano listami gończymi, podając dane osobowe żołnierzy oddziału „Groźnego” pozyskane dzięki miejscowym informatorom. Sytuacja po głośnej akcji na majątek w Nakielnicy skłoniła oddział do przeniesienia się na teren powiatu łowickiego.

Poważne konsekwencje dla oddziału „Niepodległość” miało zatrzymanie 25 października 1945 r. przez funkcjonariuszy MO z posterunku w Wierzchach uczestników dokonanego dzień wcześniej ataku na posterunek MO w Puczniewie k. Lutomska – Mariana Sobolczyka i Stanisława Bielana¹⁰. To zatrzymanie doprowadziło do kolejnych aresztowań. Coraz częstsze obławy prowadzone przez Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego i kolejne aresztowania z początkiem listopada zmusiły kpt. „Groźnego” do przeniesienia działalności na teren powiatu tureckiego. W tym okresie nastąpiło szczególne nasilenie aktywności

⁹ J. Bednarek, *Antykomunistyczny oddział partyzancki Eugeniusza Kokolskiego...*, s. 66.

¹⁰ Tamże, s. 70.

oddziału – tylko w ciągu listopada 1945 r. partyzanci „Niepodległości” przeprowadzili na terenie powiatu tureckiego 32 różne akcje zbrojno-rekwizycyjne m.in. w Pęczniewie, gdzie dokonano rekwizycji w Zarządzie Gminnym i Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, wychłostano członków PPR, a także zdemolowano mieszkanie referenta gminnego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z Turku. Działalność oddziału szybko doprowadziła do paraliżu administracji państwowej w powiecie tureckim¹¹. Prowadzono działania według ustalonego schematu – zbrojna grupa (około 20–30 żołnierzy) opanowywała na kilka godzin miejscowość, wygłaszano antykomunistyczne przemówienie do ludności, niszczone łączność telefoniczną i dokumentację urzędową przechowywaną na posterunkach. Rekwirowano żywność ze spółdzielczych sklepów i magazynów, dozbrajano oddział podczas akcji na posterunki MO, gminne komitety PPR oraz przejmowano mienie państwowe (odzież, pieniądze).

Oddział „Groźnego” wielokrotnie przeprowadzał również wypadki do sąsiednich powiatów: kaliskiego, kolskiego, konińskiego i sieradzkiego. Siedliskiem oddziału i głównym miejscem wypadowym były przede wszystkim lasy niemyśłowskie, krępińskie i księżo-młyńskie w powiecie tureckim. Rekonesans bojowy na terenie powiatu sieradzkiego zgrupowanie prowadziło stylem manewrowym, dzieląc się na dwie drużyny (pododdziały) pod dowództwem Stanisława Budy „Orła” i Józefa Kubiaka „Pawła”.

Kpt. „Groźny” i jego podkomendni kilkakrotnie prowadzili akcje także w regionie szadzkowskim, początkowo w gminie Wierzchy¹². 24 listopada 1945 r. przeprowadzono akcję aprowizacyjną, przejmując mienie spółdzielni we wsi Alfonsów¹³, a dwa dni później we wsi Charchów Pański rozbito posterunek, pobito wicestarostę i rozbrojono dwóch funkcjonariuszy MO¹⁴. Kilka razy rozbrajano posterunek MO w Wierzchach. 1 stycznia 1946 r. grupa około 20 partyzantów pod dowództwem „Groźnego” zabrała z posterunku pięć karabinów i dwa automaty, a czternaście dni później dokonano po raz kolejny rozbitcia posterunku.

¹¹ A. Łuczak, *Gdzie pochowano żołnierzy „Groźnego”?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 7, s. 36, Warszawa 2003.

¹² Gmina Wierzchy – gmina wiejska istniejąca do roku 1954. Siedzibą władz gminnych był Charchów Pański. Według stanu z 1 lipca 1952 r. gmina składała się z 24 gromad: Borki Drużbińskie, Bratków Górny, Charchów Księży, Charchów Pański, Chodaki, Dąbrówka Szadzkowska, Drużbin, Dybów, Górki Zadzińskie, Iwonie, Kraszyn, Lipki, Pałki, Pietruchy, Piotrów, Porczyn, Pudłów Nowy, Pudłów Stary, Pudłówek, Rzechta Drużbińska, Wierzchy, Wola-Flaszczyna, Wyłazłów i Żernik. Jednostka została zniesiona 29 września 1954 r. wraz z reformą wprowadzającą gromady w miejsce gmin. Po reaktywowaniu gmin z dniem 1 stycznia 1973 r. gminy Wierzchy nie przywrócono, a jej dawny obszar wszedł głównie w skład gmin Zadzim i Poddębice w powiecie poddębickim.

¹³ AIPNOŁ, *Charakterystyka bandy „Groźnego” w pow. Łęczycza. Akta operacyjne WUBP w Łodzi*, sygn. IPN Ld pf 10/740 t. 2, k. 103.

¹⁴ K. Jasiak podaje, że akcję aprowizacyjną przeprowadzono we wsi Bratków. Jednak tam nie było siedziby władz gminnych. Zob. K. Jasiak, *Oddział partyzancki kpt. „Groźnego”*..., s. 125.

Przeprowadzono rekwizycję w miejscowym młynie oraz wykonano wyrok śmierci na działaczu ludowym Kazimierzu Leszko we wsi Borki Drużbińskie¹⁵.

W gminie Zadzim dwukrotnie rozbrojono miejscowy posterunek MO, a podczas drugiej akcji na zadzimski posterunek 6 lutego 1946 r. zabrano dwa karabiny, cztery ładownice, trzy bagnety i mundury milicjantów, a także zniszczono połączenie telefoniczne.

W gminie Krokocice¹⁶ zorganizowano siedem akcji. Dwukrotnie przeprowadzono rekwizycję w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Małyniu i trzykrotnie w spółdzielni w Lichawie. 7 lutego 1946 r. akcją na lichawską spółdzielnię dowodził Stanisław Buda „Orzeł” w sile około 20 partyzantów. Na zarekwirowany towar (przeważnie artykuły spożywcze) wydano pokwitowanie na sumę 100 tys. zł. 24 października 1945 r. grupa partyzantów w składzie: Leszek Cieślak¹⁷ „Czarny”, Zenon Czapski¹⁸ „Jeż”, Tadeusz Bugaj, Bogdan Śliwiński, Henryk Urbańczyk, Antoni Brysik, Stanisław Bielan, Edmund Nastarowicz „Jaskółka” i kilku innych zdemolowała lokal Urzędu Pocztowego w Małyniu¹⁹. Rozbrojono posterunek MO w Zygrach. 10 lutego 1946 r. oddział pojawił się w Szadku, gdzie dokonano akcji aprowizacyjnej, przejmując gotówkę z kasy Gminnej Spółdzielni i Młyna Spółkowego na Nowym Mieście. W pobliskiej wsi Szadkowie uprowadzono referenta gminnego sieradzkiego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, Czesława Niewiadomskiego, celem wykonania na nim wyroku śmierci (ostatecznie do wykonania wyroku jednak nie doszło)²⁰. Z relacji mieszkańca Ogrodzimia (Osady Wardęgi) Stanisława Kępki wiadomo, że oddział „Groźnego” nocował w jego gospodarstwie²¹.

Zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość” było zdyscyplinowanym wojskiem, które środki finansowe na prowadzenie działalności zdobywało wyłącznie w wyniku akcji na instytucje państwowe (kasy zarządów gminnych, spółdzielni i urzędów pocztowych). Pozyskane fundusze i żywność przekazywano na żołą

¹⁵ K. Sztolc, *Działalność Batalionów Chłopskich na ziemi sieradzkiej*, Zduńska Wola 1972, s. 63, mpis.

¹⁶ Gmina Krokocice – gmina wiejska istniejąca do roku 1954. Według stanu z 1 lipca 1952 r. gmina składała się z 15 gromad: Bogucice, Choszczewo, Dzierżazna Szlachecka, Feliksów, Jeżew, Kłoniszew, Krokocice, Lichawa, Łobudzice, Małyń, Ruda, Stefanów-Bąki, Wola Krokocka, Wola Łobudzka i Zygrzy. Jednostka została zniesiona 29 września 1954 r. wraz z reformą administracyjną. Po reaktywowaniu gmin z dniem 1 stycznia 1973 r. gminy Krokocice nie przywrócono, a jej dawny obszar wszedł głównie w skład gmin Szadek i Zadzim.

¹⁷ Leszek Cieślak „Czarny” został skazany w 1946 r. przez łódzki Wojskowy Sąd Okręgowy (dalej: WSO) na karę śmierci, wyrok wykonano.

¹⁸ Zenon Czapski „Jeż”, skazany na karę śmierci przez WSO w Łodzi, stracony w 1946 r.

¹⁹ AIPNOŁ, *Nielegalna organizacja terrorystyczno-rabunkowa o nazwie „Niepodległość” pod d-ctwem Eugeniusza Kokolskiego*, IPN Ld 030/78, k. 170.

²⁰ AIPNOŁ, *Charakterystyka bandy „Groźnego”...*, k. 197.

²¹ J. Stulczewski, *Wydwiad ze Stanisławem Kępką – jednym z najstarszych mieszkańców Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2014, t. 14, s. 211–212.

dla żołnierzy, dozbrajanie oddziału i wynagradzanie informatorów²². Działalność oddziału szybko zyskała przychylność miejscowej ludności, ponieważ podczas akcji partyzanci niszczyli dokumentację urzędową która zawierała wykaz świadców (także rzeczowych) na rzecz państwa ciążących na osobach prowadzących gospodarstwa rolne²³.

Osobami związanymi z oddziałem „Groźnego” i zamieszkującymi (w różnych okresach) w regionie szadkowskim byli: Zenon Słowiński ps. „Czapla”, Stanisław Brzozowski ps. „Cela”, „Kopacz” oraz Władysław Kupś – przez lata określani przez niektóre osoby z lokalnego środowiska, stereotypem „bandyty” będącym produktem komunistycznej propagandy. Artykuł ten ma na celu przedstawienie wymienionych osób w świetle prawdziwych faktów historycznych.

Fot. 1. Zenon Słowiński „Czapla”
Źródło: ze zbiorów Genowefy Strzelczyk

Fot. 2. Stanisław Brzozowski „Kopacz”
Źródło: ze zbiorów Kaliny Rudeckiej

Zenon Słowiński²⁴ pochodził z łódzkich Bałut. Po zakończonej okupacji hitlerowskiej przystąpił do bliżej nieznanej organizacji antykomunistycznej na terenie Łodzi, jednak wkrótce nastąpiła „wsypa” i Z. Słowiński wyjechał wraz z kolegami do Uniejowa, gdzie 17 grudnia 1945 r. wstąpił do organizacji kpt. Kokolskiego „Niepodległość”. Przyjął ps. „Czapla”²⁵. Został mianowany sekretarzem oddziału i pełnił funkcję strzelca I grupy. Uczestniczył w akcjach zbrojnych na terenie

²² K. Jasiak, *Oddział partyzancki kpt. „Groźnego”...*, s. 123.

²³ A. Łuczak, *Gdzie pochowano żołnierzy...*, s. 36.

²⁴ Zenon Słowiński „Czapla” – urodzony 27 kwietnia 1928 r. w Łodzi. Był synem Antoniego i Heleny z Brockich. Od roku 1935 uczęszczał do szkoły powszechnej nr 17 w Łodzi. W czasie okupacji niemieckiej był zatrudniony przy transporcie amunicji ciężkiej u K. Zinke przy ul. Przejazd 16 w Łodzi. Podczas pracy w zakładzie zainteresował się nim niejaki Słupecki, z którym nawiązał kontakt i który zaangażował Słowińskiego do pracy podziemnej małego sabotażu w AK. W roku 1945 rozpoczął naukę w szkole wieczorowej na terenie Łodzi.

²⁵ AIPNOŁ, *Charakterystyka bandy „Groźnego”...*, k. 51.

powiatów sieradzkiego, łaskiego i tureckiego²⁶. W lutym 1946 r. brał udział w akcji rekwizycyjnej na młyn w Szadku, skąd oddział zabrał pieniądze i maszynę do pisania. Uczestniczył w akcji na spółdzielnię w Ralewicach, a 25 lutego 1946 r. na gorzelnię w Grzymiszewie. Po rozbiciu posterunku MO w Tuliszkowie 27 lutego 1946 r. (zabrano pięć karabinów typu „Mauser”) wraz z oddziałem został zaatakowany przez żołnierzy Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego (dalej: KBW).

Podczas akcji na Spółdzielnię Spożywcą w Ralewicach (gm. Zadzim) w styczniu 1946 r. do współpracy z oddziałem „Groźnego” został pozyskany kierownik miejscowej szkoły Stanisław Brzozowski ps. „Cela”, „Kopacz”, były komendant VI Rejonu Szadek AK. Miał on duży wpływ na organizację konspiracji niepodległościowej w czasie okupacji niemieckiej w gminie Szadek, a także gminach Krokocice, Zadzim i Wierzchy, które wchodziły w skład VI Rejonu Szadek Obwodu Sieradz AK²⁷. S. Brzozowski namówiony do współpracy z oddziałem postanowił pozostać w konspiracji. Dwukrotnie udzielił pomocy i noclegu partyzantom w swoim mieszkaniu w Ralewicach i przekazał raport o osobach z konspiracji antyhitlerowskiej²⁸. Utrzymywał kontakty ze Stanisławem Budą „Orłem” i Tadeuszem Kurkiem „Kogutem”. Przekazywał informacje o okolicznych państwowych spółdzielniach (ilość towaru i pieniędzy), przyczyniając się m.in. od udanej akcji rekwizycyjnej 7 lutego 1946 r. przeprowadzonej na Spółdzielnię „Samopomoc Chłopska” w Lichawie. Władysław Kupś urodzony 25 listopada 1926 r.²⁹ mieszkał w Szadku przy ul. Kościelnej 16. Brak bliższych danych o jego działalności w organizacji.

W grudniu 1945 r. w celu rozpracowania oddziału „Groźnego” władza rozpoczęła na szeroką skalę montowanie na terenie powiatu tureckiego i kaliskiego sieci agenturalnej (liczącej około dwustu informatorów). W nocy z 14 na 15 grudnia 1945 r., gdy oddział powracał z przeprowadzonej w Warcie akcji, żołnierze Armii Czerwonej i KBW oraz funkcjonariusze UB na drodze w kierunku Miłkowic zaatakowali partyzantów. Partyzanci szczęśliwie zdołali wydostać się z okrążenia bez strat. Jednak już wkrótce oddział zaczął ponosić coraz większe straty w starciach z siłami bezpieczeństwa, a prowadzenie działalności partyzanckiej stawało się coraz trudniejsze. Momentem przełomowym w rozpracowaniu organizacji było pozyskanie do współpracy Józefa Czupryńskiego „Cygana”, który pod pseudonimem „Będzichowski” przekazywał informacje

²⁶ AIPNOŁ, *Nielegalna organizacja...*

²⁷ Postać Stanisława Brzozowskiego „Celi”, „Kopacza” (ur. 8 maja 1906 r. w Dobruchowie, syna Wojciecha i Małgorzaty z Łuczaków) wymaga szerszego omówienia. Autor celowo pominął jego działalność niepodległościową z okresu okupacji niemieckiej.

²⁸ AIPNOŁ, *Acta sprawy przeciwko Stanisław Brzozowski i inni*, sygn. IPN Ld 137/507, k. 37.

²⁹ Władysław Kupś był synem Władysława i Marianny.

bezpieczeństwo³⁰. W końcu stycznia 1946 r. w Oddziale Wywiadowczo-Śledczym Wojsk Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Poznaniu został przygotowany szczegółowy plan rozpracowania i likwidacji organizacji (od 31 stycznia do 18 lutego 1946 r. aresztowano 34 osoby)³¹.

Ze względu na coraz intensywniejsze działania organów bezpieczeństwa, zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość” zmuszone było podzielić się na mniejsze grupy. W teren ruszyły grupy operacyjne MO, UB i oddziały KBW. 13 marca 1946 r. w wyniku kolejnych doniesień agenta „Będzichowskiego” w rejonie wsi Prażuchy i Czachulec, ok. 10 km na zachód od Dobrej (pow. turecki), oddział kpt. Kokolskiego „Groźnego” został rozbity przez oddziały KBW i NKWD oraz funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z Turku. Siedmiu żołnierzy oddziału: Henryk Ostojski „Jagódka”, Tadeusz Stachowiak „Kmicie”, Zenon Słowiński „Czapla”, Józef Czupryński „Cygan”, Stanisław Łasocha „Sokół”, Roman Królak „Grom” i kpt. „Groźny” schroniło się w domu Władysława Opali we wsi Czyste, 4 km na wschód od Dobrej.

15 marca 1946 r. funkcjonariusze UB i NKWD odnieśli sukces. Wczesnym rankiem niestrzeżony dom, w którym ukrywali się partyzanci – dowódca oddziału E. Kokolski wraz ze swoimi żołnierzami – otoczył oddział KBW z Poznania wraz z Grupą Operacyjną z Łodzi. W tej sytuacji członkowie oddziału zmuszeni byli się poddać. „Groźny”, nie mając szans na wydostanie się z okrążenia, odebrał sobie życie, strzelając z pistoletu w głowę³². Partyzantów oddziału „Niepodległość” ujętych podczas akcji we wsi Czyste (ze względów operacyjnych także Czupryńskiego) przewieziono do Turku i osadzono w piwnicy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. Miesiąc później został wydany na nich wyrok³³.

16 kwietnia 1946 r. w budynku Komitetu Powiatowego PPR w Turku odbyło się posiedzenie Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydziału Karnego do Spraw Doraznych na sesji wyjazdowej w Turku. Sprawie przewodniczył, mówiący wyłącznie po rosyjsku, Julian Giemborek. Na ławie oskarżonych zasiadło 11 żołnierzy. Towarzyszący „Groźnemu” w jego ostatniej kwaterze (tzw. grupa osobistej ochrony) Stanisław Łasocha „Sokół” (ur. 26 października 1921 r. w Niemczech), Henryk Ostojski „Jagoda” (ur. 9 marca 1921 r. w Skęczniewie), Roman Królak „Grom”, „Jastrząb” (ur. 22 listopada 1920 r. w Glinnie), Tadeusz Stachowiak

³⁰ Z własnej woli nawiązał kontakt z kierownikiem Sekcji Walki z Bandytyzmem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Turku, Włodzimierzem Kojło. Zob. J. Bednarek, *Antykomunistyczny oddział partyzancki...*, s. 74.

³¹ Tamże, s. 75.

³² „Groźny” ciężko ranny został wywleczony z domu na podwórko, a następnie przewieziony do Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Turku. Zmarł następnego dnia około godz. 15.00. Do dziś nie udało się ustalić miejsca jego pochówku.

³³ Do tej pory nie odnaleziono dokumentów procesowych z tej rozprawy. Jedynym dowodem po procesie jest plakat z obwieszczeniem wyroków.

OGŁOSZENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Poznaniu, Wydział Karny dla Spraw Doraźnych z dnia 16.IV.1946 r. na sesji wyjazdowej w Turku

**zostali skazani
na karę śmierci**

za dokonywanie napadów terrorystyczno-rabunkowych w bandzie Groźnego

- 1. Nowak Jan**
s. Jana ur. 13.V.1925 r. w Niemcewowie gm. Pęcław pow. Turek, zam. w Książkach Młynach pow. Turek.
- 2. Królak Roman**
s. Józefa ur. 22.XI.1920 r. w Glinie gm. Rososzycy pow. Sieradz, zam. Rożdżalich pow. Sieradz.
- 3. Olszewski Józef**
s. Antoniego ur. 7.VI.1920 r. w Woli Piekarskiej pow. Turek, zam. Wola Piekarska pow. Turek.
- 4. Antczak Antoni**
s. Michała ur. 9.V.1917 r. w Niemcezech, zam. w Miłaczewie pow. Turek.
- 5. Łasocha Stanisław**
s. Józefa ur. 25.X.1921 r. w Elkeschleben pow. Wanzleben koło Magdeburga, zam. w Durachowie, pow. Kępno.
- 6. Ostojcki Henryk**
s. Władysława ur. 9.III.1921 r. w Skęczniewie gm. Dobra, pow. Turek, zam. w Pęcławiu pow. Turek.

Wobec nieskorzystania z prawa łaski przez Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, wyrok w stosunku do Nowaka, Królaka, Olszewskiego, Antczaka, Łasochy i Ostojckiego wykonano dnia 18 kwietnia 1946 r.

Stachowiak Tadeusz
s. Alfonsa ur. 21.XII.1928 r. w Warszawie zam. w Bydgoszczy

został skazany na karę więzienia dożywotniego

za dokonywanie napadów terrorystyczno-rabunkowych w bandzie Groźnego.

Na karę więzienia na przeciąg lat 15

za dokonywanie napadów terrorystyczno-rabunkowych w bandzie Groźnego zostali skazani:

- 1. Słowiński Zenon**
s. Antoniego ur. 27.IV.1928 r. w Łodzi, zam. w Łodzi.
- 2. Kurek Tadeusz**
s. Bolesława ur. 24.II.26 r. w Rakonku pow. Suwałki, zam. Piekary gm. Dobra pow. Turek.
- 3. Staszak Józef**
s. Władysława ur. 10.VIII.1928 r. w Zdźarach gm. Staro Miasto, pow. Kenis, zam. w Zdźarach pow. Kenis.

Na karę więzienia na przeciąg lat 10

za dokonywanie napadów terrorystyczno-rabunkowych w bandzie „Abażura 101”

Chudzika Bronisława
s. Feliksa ur. 23.I.1923 r. w Skęczniewie gm. Dobra, pow. Turek, zam. Kolonia Strachocice pow. Turek.

Prokuratura Sądu Okręgowego w Poznaniu
Wydział Karny dla Spraw Doraźnych.

Drukarnia „Prasa” w Poznaniu
K. 1951

Fot. 3. Plakat ogłaszający wyrok śmierci i kary więzienia dla żołnierzy kpt. E. Kokolskiego „Groźnego” (w tym m.in. dla Zenona Słowińskiego „Czapli”)
Źródło: ze zbiorów Muzeum Miasta Turku im. J. Mehoffera

„Kmicic” (ur. 21 grudnia 1926 r. w Warszawie) i Zenon Słowiński „Czapla”, a także Antoni Antczak „Antek”, „Wojtek” (ur. 9 maja 1917 r. w Niemczech), Józef Olszewski „Tygrys” (ur. 7 czerwca 1920 r. w Woli Piekarskiej), Jan Nowak „Gołąb” (ur. 13 maja 1925 r. w Niemysławie), Tadeusz Kurek „Kogut” (ur. 24 lutego 1926 r. w Rakówku), Józef Staszak „Iwan” (ur. 10 sierpnia 1928 r. w Żdźarach) i Bronisław Chudzik (ur. 23 stycznia 1923 r. w Skęczniewie) – z oddziału „Abazur”. Oskarżonym przydzielono adwokata z Turku, który nie chciał się podjąć obrony, gdyż nie znał sprawy, a na zapoznanie z aktami sprawy miał jedynie 15 minut. Zmuszony, prosił o najłagodniejszy wyrok dla oskarżonych. Sześciu członków oddziału skazano na karę śmierci, jednego na dożywocie, trzech na karę więzienia do lat 15³⁴. Dwa dni później, rano w Wielki Czwartek w pobliskim lesie, na „Gromie”, „Gołębiu”, „Tygrysie”, „Antku”, „Sokole” i „Jagodzie” wykonano wyrok przez rozstrzelanie. Wszyscy zostali zakopani w miejscu egzekucji³⁵.

„Czapla” na mocy art. 259 kk i art. 2 Dekretu z dnia 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym został skazany na 15 lat więzienia oraz utratę praw publicznych i obywatelskich na okres 5 lat³⁶. 17 kwietnia 1946 r. został przewieziony do więzienia w Kaliszu. Później wyrok odbywał w Strzelcach Opolskich, Sztumie (od 8.10.1947 r.³⁷), Sosnowcu, Katowicach, Mysłowicach, szpitalu w Cieszynie, Mysłowicach, Raciborzu i w więzieniu w Jeleniu, z którego został warunkowo zwolniony 25 stycznia 1954 r. W czasie odbywania kary ukończył kurs ślusarza montażysty. Po wyjściu na wolność wyjechał do Nowej Huty, a następnie do Szadku, gdzie 3 lipca 1954 r. zawarł związek małżeński z Genowefą Smoligą.

Po śmierci E. Kokolskiego dowództwo nad oddziałem przejął Stanisław Buda „Orzeł” (jego zastępcą został Edward Kukuć „Kajtek”, który zdezerterował z wojska), a oddział uległ rozproszeniu na pojedyncze grupy partyzanckie. Wkrótce „Orzeł” podjął decyzję o czasowej demobilizacji oddziału, a partyzanci zostali urlopowani. Pod koniec maja z oddziału odszedł „Kajtek”, który wyjechał do Krakowa, gdzie dobrowolnie zgłosił się do jednostki wojskowej, z której wcześniej zdezerterował. Aresztowany przez krakowską Informację Wojskową, został przewieziony do Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Turku. Na podstawie złożonych przez niego zeznań, między 29 maja a 4 czerwca 1946 r. aresztowano 17 zakonspirowanych współpracowników oddziału „Niepodległość” z terenu powiatu tureckiego, a do połowy czerwca ujęto jeszcze trzech ukrywających się partyzantów. W wyniku prowadzonego

³⁴ K. Jasiak, *Działalność partyzancka Konspiracyjnego Wojska Polskiego*, Wieluń–Opole 2008, s. 272–274.

³⁵ Ciała rozstrzelanych ekshumowano i uroczystie pogrzebano 13 kwietnia 1991 r. na cmentarzu w Turku. Wszyscy zostali oficjalnie zrehabilitowani.

³⁶ Sentencja wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, Wydział Doraźno-Karny na sesji wyjazdowej w Turku z dnia 16 kwietnia 1946 r. (kopia w posiadaniu autora).

³⁷ AIPN Oddział w Gdańsku, *Skorowidz alfabetyczny więźniów Centralnego Więzienia w Sztumie z lat 1945–1949*, sygn. IPN Gd 37/4, k. 275.

śledztwa zgrupowanie partyzanckie „Niepodległość” zostało całkowicie rozbite. 20 sierpnia 1946 r. „Orzeł” został aresztowany na stacji kolejowej w Ostrowie Wielkopolskim, podczas próby wyjazdu do Szczecina. Dzięki pozyskanym od niego informacjom 11 września 1946 r. w miejscowości Godziątków (pow. kaliski) udało się rozbić grupę partyzancką pod dowództwem Kazimierza Bajewicza „Korony”, który podczas walki popełnił samobójstwo³⁸.

We wrześniu 1946 r. aresztowano dwóch współpracowników oddziału „Groźnego” z terenu ziemi szadkowskiej. 14 września 1946 r. zatrzymany został przez funkcjonariuszy sieradzkiego Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego Władysław Kupś. Wyrokiem Sądu Okręgowego w Kaliszu z dnia 7 marca 1947 r. został skazany na 2 lata więzienia³⁹. Po wyjściu na wolność pracował jako furman w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Szadku⁴⁰.

Za pomoc i współpracę z oddziałem przed komunistycznym sądem odpowiadał również Stanisław Brzozowski „Kopacz”. Zeznania obciążające „Kopacza” złożył zatrzymany Stanisław Buda „Orzeł”: *Kapitan z czasów okupacji niemieckiej. Zamieszkiwał w Ralewicach lub Józefce pow. Sieradz (mieszka w tymże domu, gdzie mieści się spółdzielnia kolonialno-spożywcza) wiek 38–40 lat. Wzrostu średniego, brunet, kawaler, obecnie jest kierownikiem szkoły powszechnej w sąsiadującej wsi Rososzycy. W kontakcie z Groźnym i ze mną był w styczniu br. Dał raporty, że posiada 172 członków zaprzysiężonych, 280 upatrzonych oraz posiada broń, jak twierdził zmelinowana i na każde wezwanie „Groźnego” da mu ludzi i broń. Ja mu dałem metalowego orła z koroną. Posiada ode mnie list kontaktowy, który mu doręczył Roman Kurek z Rossoszycy czł. bandy. „Groźnemu” udzielał wywiadów o spółdzielniach państwowych o ilości towarów i pieniądzach przez nich posiadanych. Na skutek jego wywiadu obrabowaliśmy spółdzielnię w Lichawie pow. Sieradz. Ja z „Groźnym” zabraliśmy tam 47.000 zł. (czterdzieści siedem tysięcy) oraz wódkę i papierosy⁴¹.*

Brzozowski „Kopacz” został aresztowany 25 września 1946 r. przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego z Łodzi pod zarzutem prowadzenia działalności konspiracyjnej i współpracy z oddziałem „Groźnego”. Podczas rewizji jego domu w Ralewicach odnaleziono m.in. godło AK ofiarowane przez „Orła”, pismo w sprawie nawiązania współpracy z oddziałem „Groźnego”, zaświadczenie członkostwa w AK i legitymację PSL⁴². Osadzony został w łódzkim więzieniu przy ul. Sterlinga. Oskarżony z art. 88 § 1 w związku z art. 86 § 1 i 2 kkWP o współudział z „bandą” na terenie powiatu sieradzkiego i przekazywanie

³⁸ Efektem przeprowadzonej operacji, poza śmiercią K. Bajewicza „Korony”, było zatrzymanie przez siły bezpieczeństwa 52 osób. Zob. J. Bednarek, *Antykomunistyczny oddział partyzancki...*, s. 78.

³⁹ AIPNOŁ, *Sprawa operacyjno-obszernyjna] krypt. „Młodzik”*, sygn. IPN Ld 014/132, k. 15.

⁴⁰ Władysław Kupś zmarł w 1994 r. w Szadku. Spoczywa na miejscowym cmentarzu św. Wawrzyńca.

⁴¹ AIPNOŁ, *Charakterystyka bandy „Groźnego”...*, k. 46.

⁴² AIPNOŁ, *akta sprawy przeciwko Stanisław Brzozowski...*, k. 27.

informacji szkodliwych dla gospodarki Państwa Polskiego⁴³. W jego obronie interweniowało szereg osób m.in. wójt gminy Krokocice Antoni Staszczyk i przewodniczący Gminnej Rady Narodowej Tadeusz Kłós (obaj byli członkowie AK), którzy w piśmie skierowanym do łódzkiego Wojskowego Sądu Rejonowego zaświadczyli o jego niepodległościowej działalności w czasie okupacji niemieckiej. Również za Brzozowskim wstawili się rodzice dzieci ze wsi Piła, Skęcino, Rzeczyca, Marcinów, Góry Prusinowskie i Ralewice⁴⁴. W czasie pobytu w łódzkim więzieniu, 19 października 1946 r. żona Brzozowskiego urodziła syna⁴⁵. 27 stycznia 1947 r. Stanisław Brzozowski skazany został przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi, orzekający pod przewodnictwem mjr. Piotra Adamowskiego, na karę 2 lat więzienia. Na podstawie art. 57 § 1 i 2 kkWP przy zastosowaniu art. 55 § 1 i 2 kkWP zawieszono warunkowo wykonanie orzeczonej kary, a na mocy ustawy amnestyjnej z 22 lutego 1947 r. karę darowano w całości⁴⁶. W lutym 1947 r. Brzozowski został kierownikiem szkoły powszechnej w Krokocicach⁴⁷.

Fot. 4. Ryngraf AK ofiarowany Stanisławowi Brzozowskiemu „Kopaczowi” przez Stanisława Budę „Orła” (zastępcę „Groźnego”)
Źródło: ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi

⁴³ Tamże, k. 102.

⁴⁴ Tamże, k. 161–162.

⁴⁵ Tamże, k. 169.

⁴⁶ Dz.U. 1947, Nr 20, poz. 78.

⁴⁷ Stanisław Brzozowski uczynił wiele dla rozwoju szkolnictwa we wsi, m.in. rozbudował szkołę, powiększając ją o pięć pomieszczeń klasowych i utworzył dwuletnią szkołę przysposobienia rolniczego. Pełnił szereg funkcji społecznych. Kierownikiem szkoły w Krokocicach pozostawał do roku 1969. Zmarł 1 października 1971 r. w Krokocicach. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Małyniu. Odznaczony pośmiertnie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Armii Krajowej. Relacja Kaliny Rudeckiej (córki) z dn. 27.05.2011 r. (w posiadaniu autora).

Ogółem siły UB zatrzymały 70 osób powiązanych z oddziałem „Niepodległość”⁴⁸. 65 osób zostało skazanych (karę śmierci otrzymało – 22 członków, karę dożywocia – 1, karę pozbawienia wolności od 15 do 5 lat – 32, karę pozbawienia wolności od 5 lat do 1 roku – 17, a w drodze aktu łaski karę śmierci zmieniono na 15 lat – 1 osobie).

Z. Słowiński, W. Kupś i S. Brzozowski powiązani z antykomunistycznym oddziałem „Niepodległość” pozostawali pod stałą obserwacją aparatu represji. W stosunku do Zenona Słowińskiego, zatrudnionego od 1 lipca 1954 r. w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Szadku na stanowisku inwentaryzatora, a następnie kierownika gospody⁴⁹, Służba Bezpieczeństwa (dalej: SB) prowadziła w latach 1958–1963 działalność operacyjno-obszerną pod kryptonimem „Młodzik”. Według opinii „bezpieki” z 1958 r., Słowiński miał w dalszym ciągu wrogi stosunek do władzy „ludowej”, krytykując m.in. członków PZPR. Gdy spotkał jednego z mieszkańców Szadku, członka partii komunistycznej, miał powiedzieć: *ty sk... stalinowcu, wszystkich stalinowców, dawno diabli wzięli a ciebie nie*⁵⁰ lub podkreślał, że jeżeli nastąpi zmiana to *komunistom będzie lby używać*. Informatorzy SB w doniesieniach często stwierdzali, że Słowiński odnosił się wrogo do ówczesnego systemu i partii z uwagi na to, że dłuższy okres (ponad 8 lat) przebywał w więzieniu. Oficer operacyjny SB w materiałach sprawy pod kryptonimem „Młodzik” z 1960 r. stwierdził: *Jeśli idzie o Kupsia Władysława – to jest człowiek zdemoralizowany, pijak, niezdolny do jakiegokolwiek działalności, o bardzo niskim poziomie intelektualnym. Obaj [Słowiński i Kupś] jednak nie są zdolni do prowadzenia wrogiej działalności*⁵¹. W innej notatce dotyczącej Słowińskiego czytamy: *Do żadnej organizacji społeczno-politycznej nie należy, jest zamiłowanym kibicem sportowym, w przeszłości pełnił funkcję prezesa LZS, lecz z tej funkcji został usunięty. Kontakty utrzymywał z młodymi ludźmi w wieku przedpoborowym i czł. LZS, na których miał wpływ*⁵².

Ponad czterdzieści lat później, już po upadku systemu komunistycznego w Polsce, 8 sierpnia 1994 r. Sąd Wojewódzki IV Wydział Krany w Łodzi stwierdził nieważność wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego z 1947 r. wydanego na S. Brzozow-

⁴⁸ Ostatni, najdłużej walczący żołnierz „Niepodległości” Stanisław Przybylak „Marianna” zginął w nocy z 21 na 22 maja 1953 r. w walce z funkcjonariuszami Urzędu Bezpieczeństwa we wsi Czachulec.

⁴⁹ Zenon Słowiński następnie był zatrudniony w Przedsiębiorstwie Robót Wodno-Melioracyjnych w charakterze brygadzysty. W latach 1967–1977 pracował w Spółdzielni Kółek Rolniczych w Zduńskiej Woli. 4 grudnia 1978 r. został zatrudniony jako pomocnik cieśli. We wrześniu 1979 r. uzyskał trwałą rentę chorobową. Zmarł 1 czerwca 1990 r. w Szadku. Pochowany został na cmentarzu św. Wawrzyńca w Szadku. Relacja Genowefy Strzelczyk (żony) z dn. 16.11.2014 r. i odpis własnoręcznego życiorysu Z. Słowińskiego (w posiadaniu autora).

⁵⁰ AIPNOŁ, *Sprawa operacyjno-obszerną*..., k. 12–13.

⁵¹ Tamże, k. 26.

⁵² Tamże, k. 78.

skiego „Kopacza”. 21 stycznia 2005 r. Sąd Okręgowy III Wydział Karny w Poznaniu stwierdził nieważność wyroku wydanego na Z. Słowińskiego „Czaple”. W obu przypadkach sąd wskazał, że działalność „Kopacza” i „Czapli” była działaniem na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Niestety obaj już wtedy nie żyli.

Partyzanci oddziału „Niepodległość” pod dowództwem kpt. Eugeniusza Kokońskiego „Groźnego” ginęli w różny sposób. Większość z nich w młodym wieku straciła życie w walce z przeważającymi siłami aparatu bezpieczeństwa, inni z mocy wyroków sądów zostali zamordowani w komunistycznych więzieniach. Walka toczyła się poprzez operacje zbrojne, propagandę, a następnie przez historiografię. Postawa mieszkańców ziemi szadkowskiej: Zenona Słowińskiego „Czapli”, Stanisława Brzozowskiego „Kopacza” i Władysława Kupcia świadczy o ich odwadze i determinacji w walce ze stalinowskim aparatem represji i dążeniu do ratowania niepodległości państwa polskiego. Zdecydowane ostre metody walki zgrupowania partyzanckiego „Groźnego” były odpowiedzią na okrucieństwo i bezprawie władz komunistycznych w stosunku do podziemia poakowskiego w rzekomo niepodległym kraju. Siedemdziesiąt lat od tamtych tragicznych wydarzeń do dziś w świadomości wielu osób pokutują stereotypy „bandycko-reakcyjnego podziemia” będące produktem komunistycznej propagandy.

W nierównej walce wielu wartościowych ludzi straciło życie, inni przeszli horror stalinowskiego więzienia. Wyjście na wolność często nie oznaczało końca udręki i represji ze strony aparatu komunistycznego państwa. To w dalszym ciągu dramaty rodzinne, lata wykluczenia i wykołajenia społecznego. Większość z pokolenia „Żołnierzy Wyklętych” nie doczekała zmian ustrojowych, które pozwalają przedstawić prawdziwy obraz tamtych czasów. Przywracaniu pamięci o tych, którzy po II wojnie światowej podjęli próbę walki o suwerenne państwo, służą ustanowione na dzień 1 marca coroczne obchody Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”⁵³.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, sygn. IPN Gd 37/4.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi, sygn. IPN Ld 0313/35, IPN Ld 0313/31, IPN Ld pf 10/740 t. 2, IPN Ld 030/78, IPN Ld 137/507, IPN Ld 014/132.

⁵³ Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” – polskie święto państwowe obchodzone 1 marca, poświęcone pamięci „Żołnierzy Wyklętych” – żołnierzom antykomunistycznego i niepodległościowego podziemia, ustanowione na mocy ustawy z dnia 3 lutego 2011 r. (Dz.U. 2011, Nr 32, poz. 160). Święto ustanowiono w dzień morderstwa z roku 1951 siedmiu członków IV Zarządu Głównego Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” na czele z prezesem płk. Łukaszem Cieplińskim „Pługiem”. Obecnie jest to jedno z siedmiu świąt państwowych obchodzonych w Polsce, choć nie jest dniem wolnym od pracy.

Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sieradzu, sygn. 701/24.

Dekret z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz.U. 1946, Nr 30, poz. 192).

Ustawa z dnia 22 lutego 1947 r. o amnestii (Dz.U. 1947, Nr 20, poz. 78).

Ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” (Dz.U. 2011, Nr 32, poz. 160).

Opracowania niepublikowane

Sztolc K., *Działalność Batalionów Chłopskich na ziemi sieradzkiej*, Zduńska Wola 1972, mpis.

Opracowania

Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944–1956, Warszawa–Lublin 2007.

Bednarek J., „Groźny” i jego żołnierze w świetle materiałów aparatu represji. *Przykład dokumentacji przez organy bezpieczeństwa państwa dziejów powojennej konspiracji antykomunistycznej*, [w:] *W kręgu „teczek”*. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Łódź–Toruń 2006.

Bednarek J., *Antykomunistyczny oddział partyzancki Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny” (sierpień 1945 r. – marzec 1946 r.)*, [w:] *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945–1956*, Poznań 2007.

Głowacki A., Lesiakowski K., Nartowicz-Kot M., Olejnik L., *Gmina Zadzim 1919–2009*, Łódź 2010.

Jasiak K., *Działalność partyzancka Konspiracyjnego Wojska Polskiego*, Wieluń–Opole 2008.

Jasiak K., *Oddział partyzancki kpt. „Groźnego” i jego żołnierze*, „Niepodległość i Pamięć”, Warszawa 2006.

Łuczak A., *Gdzie pochowano żołnierzy „Groźnego”?*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, Warszawa 2003, nr 7.

Stulczewski J., *Rok 1945 – radość i tragedia na terenie gminy Szadek*, „Biuletyn Szadkowski” 2015, t. 15.

Stulczewski J., *Wywiad ze Stanisławem Kępką – jednym z najstarszych mieszkańców Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2014, t. 14.

Tomaszewicz A., *ZWZ AK na ziemi szadkowskiej 1939–1945*, Szadek 1992.

Relacje

Genowefy Strzelczyk z dnia 16.11.2014 r.

Kaliny Rudeckiej z dnia 27.05.2011 r.

[Wpłynęło: marzec; poprawiono: czerwiec 2016 r.]

ACTIVITY OF THE ANTI-COMMUNIST PARTISAN UNIT „NIEPODLEGŁOŚĆ” IN SZADEK REGION

Summary

The partisan unit “Niepodległość” (Independence), under the command of captain Eugeniusz Kokolski “Groźny”, operated in the area of Szadek from October 1945 to February 1946. This military group fought the communist regime by attacking communist police stations and state institutions such as cooperatives and post offices. The money captured in those actions were used to pay the soldiers, secure the weapons for the troop and pay the informants. The partisans operated in Szadek and in the region (Zadzim, Lichawa, Wierzchy, Małyń). Some members of this group, e.g. Zenon Słowiński “Czapla”, Stanisław Brzozowski “Kopacz” and Władysław Kubiś, served prison sentences. After the collapse of the communist system the court annulled the sentences passed in the post-war period, declaring that the activity of “Czapla” and “Kopacz” should be regarded as fighting for independence of Poland.

Keywords: partisan unit “Niepodległość”, “Groźny”, anti-communist conspiracy, fight for independence, Szadek region.